

ופסוקים, המשמשים היטב עיקר תכליתו. אך כשהוא משנה את טעמו ועובר למשפטים ארוכים, מפסיד הוא את צלילות סגנונו ומגיע לידי ערפול ואי־בהירות. בפרט כך הוא, כאשר המחבר מפליג ב"פלאשבק", כאשר הארת פרשיות מן העבר הרחק והקשה תובעת משנה־בהירות.

כטיפה בים

רבגונית היא אישיותה של מרים ברנשטיין־כהן: שחקנית, סופרת, רופאה שלא שימשה בעבודה מעשית, ולבד מכל אלו—מעמיקת־תפיסה וחריפת־גיתות. מכלול זה של תכונות ואופי מתגלה בזכרונותיה ומוסיף להם מלח ופלפל. ואם נוסיף לכך את הלשון השגונה והחדה של המחברת מספק ספרה חומר־קריאה מרתק ומושך. המחברת מעידה על עצמה שכל ימיה היה עליה לעסוק ב"אילוף הסור־ררת" שבתוכה, וסימנים רבים בכתיבתה אכן מעידים על דינאמיות ותסיסה בלתי־פוסקת.

דמותה של המספרת עומדת במרכזם של הזכרונות, אך הם חובקים הרבה גיאוגרפיה והרבה היסטוריה של האינטליגנציה היהודית בדרום־רוסיה. בבית אביה, רופא וציוני גודע, ספגה מרים את תחושת החופש הליבי־רלי־ההומאניסטי כמו גם זיקה לעניינים הגדולים שהתסיסו את מחשבותיהם של אינטלקטואלים באותם זמנים. גלים סוערים בישרו אז את בואה של המהפכה הרוסית, והאינטליגנציה היהודית והלא־יהודית דימתה כבר לנשום אוויר־פסגות של שיחרור לאומי וחברתי. מרים ברנשטיין־כהן גמנית על חוגים חברתיים אלה, שהספרות הרוסית הגדולה על משמעותה האנושית הפכה להם השקפת־עולמם ומוזן רעיוני.

מכאן נובע אפיים הלבבי והכן של זכרונותיה. דרכה בחיים היתה הרפתקה ממושכת שסבבה על ציר מרכזי אחד, כדברי ע. זוסמן בפסוקי

* מרים ברנשטיין־כהן: כטיפה בים (זכרו־נות); הוצאת מסדה, 1971; עמ' 247.

מהידרדרות גמורה אל סיוטי העבר הוא שירותו בצבא. ראיית הערבים כנאצים נוסכת בקרבו רוח של מלחמה, רוח עצה וגבורה. בהווי הלחימה הוא משתחרר כמעט לגמרי מאימי העבר. משמעת־ברזל שהוא כופה על פיקודיו והכנתם לעשות נקמה באויב משמ־שות לו טעם יחיד ובריא, כביכול, לקיומו. אך אשתו אינה משלימה עם שירותו בצבא־הקבע, ולאחר שהוא משתחרר הוא חוזר ושוקע ביוון־המצולה של תחושות האימה והזוועה של ההשמדה, עד שהוא מוצא את מותו במלחמת־יוני.

העלילה של הסיפור עשויה בהגיון וצורתה מותאמת לחיפושי הגיבור אחר זהותו האב־דה. יש אחדות בתחנות שבדרך המקשרות ומסבירות את הגורליות הטראגית המלווה את אורי פלד בכל מעשיו ובכל גילוייו. דמויות הבאות מעולמות השואה משלימות את המבנה "הדימוני" של הסיפור, על צדו האפל והטראגי; כמשקל נגדי משמשים אנשי הקיבוץ, העיר והצבא, שתפקידם לנתק את אורי פלד מסיוטיו ולכוונו לקראת השתרשות במציאות. רציפותה של העלילה מוסברת בשימוש באמצעי־כתיבה מודרניים על דרך של "זרם התודעה", שלא תמיד הם עולים יפה. אך עיקרו של הסיפור—מאבקו של אורי פלד עם עצמו ולבטיו בין שני העולמות—מתוארים בכנות ומתוך ידיעה רבה בנושא ובחומר הראיית שלו.

הדמויות הקלושות יותר הן אלו הבאות מן המציאות הישראלית, שאת תכונותיהן ואפיינ מתאר המחבר לפעמים בשטחיות ובאורח חד־צדדי. כאן ההיתפסות לקיצוניות אינה מועילה הרבה ואינה יכולה להיות תחליף להתעמקות הפסיכולוגית, שהיא הכרחית ובלתי־נמנעת. אישיותה של אסנת, אשתו של אורי פלד, ותיאורם של הוריה, חברי הקיבוץ, חבריו בצבא ובחיים האזרחיים, לא מוצו דיים. כתוצאה מכך לא הושג אולי די־הצורך, האיוון בין שני הכוחות, שביניהם מפרפרת נשמתו של אורי פלד, ומבחינה אמנותית, בנוסף לצד העובדתי, הוטל הפור לצד השואה.

על־הרוב משתמש המחבר במשפטים קצרים

ההקדמה הקצרים: "צמאון החיים וצמאון התיאטרון". הצמא שאינו בא על סיפוקו הוא המציין את תכונותיה ופעילותה של מרים ברנשטיין-כהן. כאשר פרשה לגימל-אות, מעידה היא על עצמה, "קינן בי הרגש, שקמתי משולחן מלא כל-טוב ולא שבעתי ולא רויתי. התיאבון לשחק, לעבוד, עדיין חזק ביי". החיים היו לה למשחק והתיאטרון היה לה לחיים, ומעולם לא סבלה, כמדומה, מפיצול האישיות בין הבימה למציאות. מקנן בה איזה כשרון אורגני מיוחד, המדריך את מנותחה ומקפיץ עליה את רוגזו של יצר-המשחק. החיים מוצאים את בואתם בתיאטרון, ולא רק האמנים משחקים את תפקידיהם, אלא גם הקהל מורכב שחקנים בלבד. כל אדם הוא שחקן, ומה הם חיינו של כל יחיד אם לא משחק הנמשך עד יומו האחרון?

י. פ.

מסעותי עם דודתי

הדודה אוגוסטה, דון-קישוט נשי בת 75, תמהוגנית היודעת את הסוד של געורים-נצח, מושכת אחריה למסעות מקושטא ועד ארגנטינה את סנשור-פנשה שלה, מנהל-בנק בדימוס, זעיר-בורגני טיפוסי החי עדיין בימיה של המלכה ויקטוריה. הצעירה-ברוחה ובן-אחותה, שקירבתו המשפחתית האמיתית לישישה מתבררת בסוף, אף שהקורא חושד בה מלכתחילה, יוצאים לשורה של הרפתקאות בעולם הציביליזציה המודרנית, בין מברזיחי הירוואין, גנרלים תורכיים, פושעים, גערי-פריחים וכו'.

הפיקארסקה של גריהם גרין היא, כמדומה, "בדיחה פרטית" של הסופר האנגלי-קתולי הנודע, הנראה כאן כמין צאצא של פילדינג יותר מאשר בעל-בשורה. הפיקארסקה שלו היתה צריכה להיות פארודיה על סיפורי חניכה. החניך כאן הוא גבר בגיל-העמידה, והחונכת-דדתו הישישה ורבת-האונים. אך הסגנון הקליל, העוקצני, בו מציין גריהם גרין הפעם, אינו יכול לחפות על הדמויות המלאכותיות, על חסרונה של אותה אווירה שובבה באמת המנשבת בסיפורי פיקארסקה מעולים. ככל שאתה מפליג בקריאה נדמה לך כי אי-שם בהתרגשות המסעות קיפח המחבר את המצפן הספרותי והפארודיה

* גריהם גרין: מסעותי עם דודתי; תרגום: חנוך ברטוב; עם עובד / ספריה לעם, 1971;

245 עמ'.

תורה זו ידועה למרים ברנשטיין-כהן, שכל חייה היו מסכת אחת של משחק ושל הצגה. לבה הלך אחר התיאטרון, והוא לה אהבה ראשונה ואחרונה. היא הקריבה קאריירה של רופאה על מזבח שאיפתה. כי: "התיאטרון הוא עולם נהדר, קסום, מלא הבטחה והפתעה. אחרי שנים כה רבות לא פגה בי ההתאהבות בו. חי וקיים זה הסיפוק הרב והקשר האנושי כל כך עם בני-האדם, מתוך אספקלריות כה שונות של עצמך, של יישותך האמנותית. חי וקיים אותו החיפוש אחרי האמת והבאתה לפני צופיך, והאפשרות הזאת, הנדירה כל כך, לתקן איכשהו, ולו מעט מזעיר, את העולם הדווי הזה באמצעות משחקך".

דרך-כלל באים זכרונותיו של האדם לסכם ולסיים צעידה ארוכה בדרך-החיים. זכרו-נותיה של המחברת רחוקים מכך. "אני קרובה אל סוף דברי", היא כותבת בסימונו של הספר, "אך אל סוף דרכי. יש בי עוד גם רצון וגם יכולת לצעוד הלאה עם התיאטרון שלנו, אשר את צעדיו התינוקיים ההוססים לייתי עד הנה. ראיתי ברכה בעבודתי. אכן היתה זו דרך לא-זרועה, תעינו במדבר, רבות נכשלנו והמשכנו לחלום. רק אחת אאהל לעצמי ולאנשי